Regional beredskapsplan

Höga flöden och dammhaveri i Klarälven (reviderad augusti 2026)

Länsstyrelsen
Värmland

Version	Datum	Kommentar	Beslutad av
1.0	2025-12-10	Ingen kommentar	Cecilia Tisell, tf. länsråd
1.1	2026-08-11	Endast rättelse av laghänvisning	

Titel: Regional beredskapsplan – höga flöden och dammhaveri i Klarälven
Författare: Länsstyrelsen Värmland
Rapportnummer: 2025:20
Diarienummer: 11009-2025
Utgivningsår: 2025
Omslagsbild: Mostphotos

Innehåll

DEFINITIONER OCH BEGREPP 5

Definitioner av begrepp 5

Begrepp som används vid skador och problem på damm 7

Beskrivning av flödesnivåer för beräknade scenarier 8

INLEDNING 9

Dammsäkerhet 9

Dammsäkerhetsklasser 10

Samhällsstörningar vid dammhaveri och höga flöden 11

Revidering och åtkomst 12

ANSVAR OCH ROLLER 13

Civilområdesansvarig länsstyrelse för mellersta civilområdet 13

Länsstyrelsen 13

Dammägaren 14

Kommunen/kommunal räddningstjänst 15

Region Värmland 16

Polismyndigheten 16

Trafikverket 17

Svenska kraftnät 17

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB (Från 1 januari 2026 namnändrat till Myndigheten för civilt försvar) 18

Försvarsmakten 18

LARMRUTINER OCH VARNINGSOMRÅDEN 19

Larm- och varningsrutin 19

Varning till allmänheten 21

INRIKTNING OCH SAMORDNING 22

Samband 22

Regional samverkanskonferens 22

Samlad lägesbild 23

ÅTGÄRDER 24

Utrymning 24
Avspärrning 24
Undsättning 24
Livräddning 25
Invallning 25
INFORMATION TILL ALLMÄNHETEN 26
Förhandsinformation 26
Information vid akut situation 26
Länsstyrelsens Informationskanaler vid höga flöden och dammhaveri 27
Särskild information till grupper med specifika behov 28
Samverkan inom kriskommunikation 29
BILAGA 1 – UTBREDNINGSKARTA 30
BILAGA 2 – AGENDA LARMKONFERENS 31

Definitioner och begrepp

I det här dokumentet används olika begrepp och definitioner. Dessa definieras nedan.

Definitioner av begrepp

Brytpunkt

En plats där ambulans, polis och räddningstjänst och andra aktörer kan samlas och utgå ifrån, för arbetet i skadeområdet.

Damm

En damm definieras som en vattenanläggning vars syfte är att dämma upp eller utestänga vatten eller blandningar av vatten och annat material.

Dammhaveri

Med dammhaveri menas att en damm inte förmår att hålla tillbaka det samlade vattnet, och att det sker en okontrollerad utströmning av vatten från magasinet.

Extraordinär händelse

En händelse som avviker från det normala, som innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och som kräver skyndsamma insatser.

Termen samhällsstörningar innefattar också extraordinära händelser.

Höga flöden

Höga flöden innebär att flödet i ett vattendrag är större än normalt. Höga flöden kan medföra översvämningsproblem. SMHI:s varningar för höga flöden kan utfärdas på gul, orange eller röd nivå beroende på hur högt flödet väntas bli. Som tröskelvärden för att utfärda varningar används återkomsttider, som statistiskt beskriver hur vanlig eller ovanlig en händelse är.

- Gul varningsnivå motsvarar flöden med 5-25 års återkomsttid.
- Orange varningsnivå motsvarar flöden med 25-50 års återkomsttid.
- Röd varningsnivå motsvarar flöden med mer än 50 års återkomsttid.

Insatsväg

Väg som räddningspersonal nyttjar och som därför bör hållas så fri som

möjligt.

Kris

Se extraordinär händelse.

Ledningsplats

En plats i eller i anslutning till ett skadeområde där chefer/befäl från alla på plats samverkande organisationer, sjukvårdsledare, insatsledare, polisinsatschef samt eventuella stabspersoner samlas för att leda en insats.

Mottagningsplats

En plats dit personer som utrymts och som inte kan ordna eget boende hänvisas. Här ska det finnas viss grundläggande service. De utrymda personerna ska också kunna få stöd med att ta sig vidare till en inkvarteringsplats för längre boende.

Riskområde

Ett område inom vilket skada på människor, miljö eller egendom kan befaras eller där ytterligare skada kan ske.

Samhällsstörning

Se extraordinär händelse.

Samhällsviktig verksamhet

Verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.

Uppsamlingsplats

En plats dit utrymmande kan bege sig för att få hjälp med transport ut ur utrymningsområdet.

Utrymningsplats

En plats utanför riskområdet som upprättas för information, samordning av transporter med mera.

VMA

Viktigt meddelande till allmänheten, VMA, är ett system för att varna människor om att något allvarligt har hänt som omedelbart hotar liv, hälsa, egendom eller miljö.

Begrepp som används vid skador och problem på damm

Dammhaveri

- konstaterat
- nära förestående
- obekräftat

Allvarliga problem med damm

Onormal vattenståndshöjning uppströms

- helt eller delvis utebliven lucköppning och stigande vattenstånd i magasinet
- stigande vattenstånd i magasinet med alla utskov öppna
- oväntat stigande vattenstånd i magasinet.

Läckage/onormal förändring av vattenstånd

- läckage, vattenmängd över larmgräns
- onormalt läckage genom eller under dammen
- onormalt sjunkande vattenstånd i magasinet
- onormalt stigande vattenstånd nedströms dammen.

Skador på dammen

- skador på dammkropp
- skador på anslutande mark.

Andra förhållande som kan påverka dammsäkerheten

- tillfartsvägar oframkomliga
- elförsörjningen bruten
- fjärrkommunikationen bruten
- övriga förhållanden och händelser.

Hot mot anläggning

Hot som innebär att dammsäkerheten påverkas.

Beskrivning av flödesnivåer för beräknade scenarier

Medelvattenföring (Q normal)

Normal flödessituation. För flödessituationen medelvattenföring antas att stationära flödesförhållanden råder i hela systemet. I underlaget utgörs medelvattenföringen av begreppet Q normal.

100-årsflöde (Q 100)

En högflödessituation med beräknad återkomsttid en gång per 100 år.

För flödessituationen Q 100 antas att stationära flödesförhållanden motsvarande ett 100-årsflöde råder i hela systemet.

Beräknat högsta flöde (BHF, Q klass 1)

Beräknat högsta flöde är en extrem flödessituation. Snösmältning, stor nederbörd, markmättnad m.m. är kombinerade på ett mycket ogynnsamt sätt. Sekvensen är specifik för varje magasin och mycket osannolik.

Benämns även som *Dimensionerande flöde enligt beräkningsmetod I*. Flödet är inte statistiskt beräknat, men bedöms i allmänhet ha en återkomsttid bortom en gång på 10 000 år.

Beräknat högsta flöde plus dammhaveri (Qmax)

Scenario där dammhaveri sker vid tillfälle med beräknat högsta flöde.

Inledning

Svenska kraftnät och de stora kraftverksägarna har i ett nationellt projekt kartlagt konsekvenser av dammhaverier vid dammanläggningarna i Sveriges tio största älvar, varav Klarälven är en, och tagit fram ett underlag för samordnad beredskapsplanering. Deras underlag ligger till grund för denna beredskapsplan. Beredskapsplanens syfte är att berörda aktörer ska vara förberedda för dammhaveri och höga flöden.

I Klarälven med biflöden finns cirka 40 större dammanläggningar. Några har betydande vattenmagasin och ett dammhaveri i någon av dessa anläggningar skulle medföra stora konsekvenser nedströms i älven. Människor, djur, miljö och infrastruktur skulle drabbas. Ett dammhaveri skulle i vissa fall även kunna leda till en begränsad framkomlighet mellan östra och västra delarna av länet. Denna beredskapsplan ska vara ett stöd för hanteringen av höga flöden och dammhaveri i Klarälven.

Planen innehåller bland annat uppgifter om ansvar och roller, information om nationella larmrutiner, konsekvenser, åtgärder samt varning av allmänheten. Planen har tagits fram i nära samarbete med berörda kommuner, Polisen och Region Värmland.

Svenska kraftnäts rutiner ”Larmning och varning vid dammhaveri” kan ses som ett komplement till denna plan. Där beskrivs de nationella rutinerna för larmning och varning mer utförligt än i denna plan.

Dammsäkerhet

Inom dammsäkerhet har Länsstyrelsen rollen som tillsynsmyndighet. Grunden för Länsstyrelsens tillsyn är granskning av dammägarnas årliga dammsäkerhetsrapporteringar samt slutrapporterna från helhetsbedömningarna som ska genomföras vart tionde år. Dessa rapporter ska ge en bra bild av både dammägarnas säkerhetsarbete och de enskilda dammanläggningarnas tillstånd. Uppföljande tillsyn genomförs därefter vid behov.

För större dammägare som bedriver verksamhet i flera län genomför de berörda länsstyrelserna en gemensam verksamhetsövergripande tillsyn. I övrigt består Länsstyrelsens arbete även av dialog, stöd och rådgivning samt händelsestyrd tillsyn vid incidenter eller klagomål.

Det främsta målet med tillsynen är att förebygga dammhaveri. Tillsynen syftar även till att säkerställa att dammsäkerhetslagstiftningen efterlevs.

Dammsäkerhetsklasser

Dammanläggningar klassas enligt 11 kap. 24-25 § miljöbalken (MB). Beslut om indelning i dammsäkerhetsklass fattas av Länsstyrelsen efter att dammägaren har tagit fram en konsekvensutredning.

Dammsäkerhetsklass A

Ett haveri kan leda till en kris som drabbar många människor och stora delar av samhället samt hotar grundläggande värden och funktioner. Människors liv kan vara i fara.

Skadorna bedöms bli mycket omfattande och kostsamma och ta mycket lång tid att åtgärda.

Dammsäkerhetsklass B

Ett haveri kan leda till en kris som drabbar många människor, med stora regionala och lokala konsekvenser eller störningar. Människors liv kan vara i fara.

Skadorna bedöms bli mycket omfattande, kostsamma och ta lång tid att åtgärda.

Dammsäkerhetsklass C

Ett haveri kan leda till betydande konsekvenser och störningar men endast lokala. Det är osannolikt med fara för människors liv.

Skadorna bedöms bli omfattande, kostsamma och ta lång tid att åtgärda.

Utan dammsäkerhetsklass (U)

Dammen ska inte vara klassificerad i en dammsäkerhetsklass.

Ett haveri förväntas inte leda till betydande konsekvenser eller störningar och medför endast mindre och lokala skador.

Skadorna kan återställas utan alltför stora kostnader.

Samhällsstörningar vid dammhaveri och höga flöden.

Dammhaveri

I Klarälven med biflöden finns anläggningar i dammsäkerhetsklass A, B och C. Det finns även anläggningar utan dammsäkerhetsklass (U). Rutinerna för hantering och skyddsåtgärder utgår från dammanläggningens förväntade konsekvenser vid haveri och kan därför variera.

Vid dammhaveri i de flesta dammar i Klarälvens avrinningsområde förväntas endast lokala och/eller mindre samhällsstörningar. Det finns dock ett antal dammar där dammhaveri förväntas leda till stora och långvariga samhällsstörningar. Vid ett eventuellt dammhaveri vid någon av dessa dammar kan det exempelvis förekomma elbortfall, problem med dricksvattenförsörjningen, skador på vägar, järnvägar och broar och ansamlingar av bråte som försvårar framkomligheten. Transporter, leveranser av kritiska försörjningsvaror samt möjligheten för hemtjänst och hemsjukvård att fullgöra sina uppdrag skulle påverkas. Enskilda hushåll eller verksamhetsutövaren i riskområdet kan drabbas av översvämning och behöva evakueras.

Vattnets egenskaper förändras utmed älvens sträckning. Närmast dammen med dammhaveri stiger vattennivån kraftigt och snabbt medan det längre ner i vattensystemet ter sig som långsamt stigande vatten.

Även områden som inte översvämmas kan behöva utrymmas då det inte går att säkerställa farbara vägar till och från områdena.

Plötsliga flödesökningar kan innebära att skredrisken ökar. Områden med dåliga stabilitetsförhållanden är extra känsliga.

Höga flöden

Vid förekomst av höga flöden kan konsekvenserna likna dem vid ett dammhaveri. Största skillnaden är att vattnet oftast stiger långsammare och att det finns prognoser som kan varna för stigande vattennivåer i förväg. Blir flödet så högt som beräknat högsta flöde är det risk för elbortfall, problem med dricksvattenförsörjningen, skador på vägar, järnvägar och broar samt ansamlingar av bråte som försvårar framkomligheten. Förutsättningarna för transporter, leveranser av kritiska försörjningsvaror, möjlighet för hemtjänst och hemsjukvård att fullgöra sina uppdrag påverkas.

Enskilda hushåll eller verksamhetsutövaren i riskområdet kan drabbas

och behöva evakueras. Det är osannolikt att beräknat högsta flöde råder i hela Klarälvens avrinningsområde samtidigt. Beräknat högsta flöde i Klarälvens huvudfåra inträffar vid andra scenarion än beräknat högsta flöde i biflödena såsom Uvån eller Tåsan.

Revidering och åtkomst

Regional beredskapsplan – Höga flöden och dammhaveri i Klarälven ses över årligen och revideras när nya fakta eller förutsättningar framkommer, till exempel nya erfarenheter från händelser eller övningar, organisationsförändringar eller ändringar i lagstiftning. Samhällsavdelningen ansvarar för att denna plan uppdateras kontinuerligt.

Planen finns tillgänglig digitalt på Länsstyrelsens webbplats samt i pappersformat på Länsstyrelsens ledningsplats.

Ansvar och roller

I detta kapitel beskrivs ansvar, uppgifter och resurser för de olika aktörerna på lokal, regional och nationell nivå vid ett dammhaveri.

Civilområdesansvarig länsstyrelse för mellersta civilområdet

I samband med att förordningen (2022:525) om civilområdesansvariga länsstyrelser trädde i kraft den 1 oktober 2022 inrättades en högre regional nivå. Landets 21 länsstyrelser delades in i sex civilområden där länsstyrelserna i Norrbotten, Örebro, Stockholm, Östergötland, Västra Götaland och Skåne är civilområdesansvariga länsstyrelser. Länsstyrelsen Värmland tillhör mellersta civilområdet där Länsstyrelsen Örebro är civilområdesansvarig länsstyrelse.

De civilområdesansvariga länsstyrelserna ska inom civilområdet verka för länsöverskridande samordning av länsstyrelsernas planering och förberedelser för fredstida krissituationer. Vid fredstida krissituationer som berör flera län inom civilområdet ska den civilområdesansvariga länsstyrelsen ha förmåga att utgöra en gemensam funktion för stöd till länsstyrelsernas hantering av krisen[1].

Om insatsen är särskilt omfattande eller det finns andra skäl ska den länsstyrelse som är civilområdesansvarig ta över ansvaret för räddningstjänsten i en eller flera kommuner som berörs av räddningsinsatsen.

Om flera civilområden berörs av en räddningsinsats, får berörda civilområdesansvariga länsstyrelser komma överens om vilken av de ansvariga länsstyrelserna som ska ta över ansvaret för räddningstjänsten i kommunerna.

Om en räddningsinsats även innefattar statlig räddningstjänst ska de berörda civilområdesansvariga länsstyrelserna komma överens om vilken länsstyrelse som ska ansvara för att räddningsinsatserna samordnas.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsens roll i hanteringen av höga flöden eller ett dammhaveri är att arbeta för samordning och inriktning mellan berörda aktörer enligt länsstyrelsens geografiska områdesansvar. Regional samordning och

[1] 5, 6 § Förordning (2022:525) om civilområdesansvariga länsstyrelser.

inriktning görs framför allt vid särskilda regionala samverkanskonferenser, där lägesbilder delas och en regional lägesbild sammanställs. Vid behov kallas till en inriktnings- och samordningsfunktion (ISF) där deltagarna har mandat att fatta beslut. Länsstyrelsens uppbyggnad av den särskilda organisationen och dess verksamhet beskrivs i *Plan för ledning i fredstida kriser och under höjd beredskap*.[2]

För att ha förmåga att hantera plötsliga samhällsstörningar har Länsstyrelsen en Tjänsteperson i Beredskap, TiB. TiB har som uppgift att initiera och samordna det inledande arbetet för att upptäcka, verifiera, larma och informera vid allvarliga kriser som rör länet.[3] TiB:s hantering av höga flöden eller ett dammhaveri görs enligt Länsstyrelsens TiB-instruktion.

Efter beslut från regeringen kan Länsstyrelsen inrikta och prioritera statliga och internationella förstärkningsresurser.[4] Länsstyrelsen ger också råd och stöd till samverkande aktörer utifrån länsstyrelsens ordinarie sakområden.

Dammägaren

Dammägaren larmar länsstyrelse, kommunal räddningstjänst och övriga intressenter via SOS Alarm. Dammägaren larmar även internt i företaget och vidtar åtgärder för att minimera skador. Dammägaren ansvarar för dammsäkerheten och uppsikten över dammen. Dammägaren ska i första hand förhindra dammhaveri. Om dammhaveri inte kan undvikas ska dammägaren agera för att så långt möjligt begränsa konsekvenserna.

Dammägaren har underhållsansvar för sina anläggningar enligt 11 kap. 17 § MB. Det innebär att dammägaren är skyldig att underhålla anläggningen så att det inte uppstår skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändring i vattenförhållandena. Vidare är dammägaren skyldig att ersätta skada som orsakats av dammhaveri, enligt 11 kap. 18 § MB.

Om dammanläggningen är klassad som farlig verksamhet enligt 2 kap. 4 § LSO är dammägaren skyldig att i skälig omfattning hålla eller bekosta beredskap samt att genomföra åtgärder för att hindra eller begränsa skador. Om en olycka inträffar, eller vid överhängande fara för att en

[2] Plan för ledning i fredstida kriser och inför höjd beredskap, Länsstyrelsen Värmland, 2025.
[3] 2 § Förordning (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter inför och vid höjd beredskap.
[4] 5 § Förordning (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter inför och vid höjd beredskap

olycka ska inträffa, är dammägaren skyldig att informera om händelsen enligt 2 kap. 4 § Förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor (FSO).

Dammägaren har underrättelseskyldighet, vilket innebär att dammägaren vid ett dammhaveri, eller vid överhängande fara för ett dammhaveri, är skyldig att varna dem som är i fara och vid behov tillkalla hjälp enligt 2 kap. 1 § LSO.

Kommunen/kommunal räddningstjänst

Kommunen och/eller den kommunala räddningstjänsten svarar utifrån gjord planering för omedelbara insatser för att skydda människor, egendom och miljö. Kommunernas ansvar regleras i LSO och i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Kommunen har det geografiska områdesansvaret[5] på lokal nivå och ska vid en samhällsstörning verka för att

- aktörer i området samverkar och uppnår samordning i planerings- och förberedelsearbetet
- åtgärder som vidtas av olika aktörer under en händelse samordnas
- information till allmänheten samordnas.

Kommunen ansvarar också för att kommunala anläggningar och verksamheter i kommunal regi har skydd och rutiner bland annat för att minimera konsekvenserna av höga flöden.

Den kommunala räddningstjänsten ansvarar vidare enligt LSO för omedelbara insatser för att skydda människor, egendom och miljö.

[5] Lagen om (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser och höjd beredskap (LEH).

Vid ett dammhaveri kan det innebära att

- informera och varna befolkningen
- undsätta människor som befinner sig i omedelbar fara
- besluta om utrymning av drabbade områden i samverkan med berörd kommun
- vidta åtgärder med anledning av utrymningen i samverkan med Polisen
- fatta beslut om avspärrning av vägar
- hantera ras- och skredrisk som innebär överhängande fara för olycka.

Region Värmland

Regionen ansvarar för den katastrofmedicinska insatsen som innebär en samordning av omhändertagande i skadeområdet, sjuktransporter och omhändertagande på sjukvårdsinrättning.

För att ambulanstransporter ska kunna genomföras efter ett dammhaveri ska regionen förvissa sig om vilka vägar som är framkomliga och eventuella alternativa vägar. Vid ett dammhaveri kan regionen tidigt behöva sörja för att det finns andra transportfordon än vägburna (ambulans) som bandvagn eller helikopter.

Regionen ska vid behov informera om och tillsammans med berörda sjukvårdsinrättningar planera för utrymning eller hänvisning av patienter till annan vårdcentral eller sjukvårdsinrättning. Detta ska ske med utgångspunkt i utbredningskartorna.

Regionen bör också planera för att det på vissa prioriterade utrymningsplatser, mottagningsplatser eller uppsamlingsplatser finns en sjukvårdsgrupp.

Tidig kontakt med smittskyddsläkare är viktig med tanke på risken för smitta eller otjänligt vatten.

Polismyndigheten

Polisens huvuduppgifter när det gäller beredskap för höga flöden och dammhaveri är bland annat avspärrning, bevakning, trafikreglering, registrering och andra skyddsåtgärder som kan behövas samt att biträda vid utrymning. Det är polisens uppgift att hantera ett eventuellt antagonistiskt hot mot en dammanläggning.

Polisen ska enligt 2 § polislagen (PL) bland annat förebygga brott, utreda brott, övervaka allmän ordning och säkerhet, samt ge allmänheten skydd,

upplysningar och annan hjälp. I 3 § PL uttalas att polisen ska samverka med andra myndigheter och organisationer vilkas verksamheter berör polisverksamheten.

Om en kommunal insatsledare beslutat om ingrepp i annans rätt enligt 6 kap 2 § LSO ska polisen, enligt 6 kap. 3 § samma lag, lämna den hjälp som behövs. Detta syftar främst på hjälp där den polisära kompetensen kan vara en förutsättning, till exempel när våldsanvändning kan behövas.

Trafikverket

Trafikverket har en operativ roll när det gäller det statliga vägnätet och beredskap för dammhaveri och höga flöden. Trafikverket kan exempelvis bistå vid avspärrning av oframkomliga vägar, ge information om läget på vägarna, alternativa vägar samt om möjligt begränsa skadorna på vägnätet.

Trafikverket ska säkerställa vägars, järnvägars och broars farbarhet efter en inträffad händelse. Trafikverket har även en operativ roll när det gäller järnvägsnät och beredskap för dammhaveri och höga flöden. Trafikverket ska exempelvis stoppa tågtrafiken på sträckor som inte kan trafikeras, bogsera bort tåg ur farozonen vid strömavbrott och om möjligt begränsa skadorna på järnvägen.

Trafikverket ansvarar för att hänvisa till lämpliga omledningsvägar där sådana finns, samt att återställa väg-, järnväg- och broförbindelser på det statliga vägnätet. Genom samverkan tas en samlad lägesbild fram för det regionala prioriteringsbehovet.

Trafikverket lämnar information om framkomlighet på väg och järnväg till Sveriges Radios trafikredaktion, SOS Alarm, krisinformation.se och 113 13.

Svenska kraftnät

Som dammsäkerhetsfrämjande myndighet verkar Svenska kraftnät för en framtid med god dammsäkerhet och samordnad beredskap för dammhaveri. Svenska kraftnät bidrar till nationell samordning genom tydliga krav, vägledning och information. Svenska kraftnät svarar även för tillsynsvägledning i frågor om dammsäkerhet enligt 11 kap. MB och har föreskriftsrätt kopplat till förordningen (2014:214) om dammsäkerhet.

I sin roll som stamnätsoperatör och systemansvarig för den svenska elförsörjningen har Svenska kraftnät en operativ roll när det gäller beredskap för dammhaveri. Vid ett dammhaveri bör Svenska kraftnät vidta åtgärder för att mildra konsekvenserna för elförsörjningen.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB (Från 1 januari 2026 namnändrat till Myndigheten för civilt försvar)

MSB ska kunna bistå regeringen med en nationell lägesbild vid inträffade händelser. MSB:s roll är i övrigt att säkerställa att det finns förutsättningar för inblandade aktörer att samverka.

MSB är kontaktpunkt i Sverige för begäran om internationell hjälp från bland annat EU, om landets egna resurser bedöms vara otillräckliga.

MSB kan även på begäran av till exempel en kommun eller en länsstyrelse ge stöd i form av expertis samt lednings- och materiella resurser.

Försvarsmakten

Försvarsmakten inklusive Hemvärnet kan efter förfrågan bidra med stöd i form av personella och materiella resurser.

Larmrutiner och varningsområden

Det finns tre etablerade larmnivåer för vattenkraftsdammar, dessa är:

- Konstaterat eller nära förestående dammhaveri
- allvarliga problem med damm
- hot.

Larm- och varningsrutin

Svenska Kraftnät har tagit fram nationella rutiner för larmning och varning vid dammhaveri. Rutinerna har utarbetats av Svenska kraftnät i samverkan med representanter från vattenkraftbranschen, länsstyrelser, kommunal räddningstjänst, MSB, SOS Alarm och Sveriges Radio. Informationen i detta avsnitt utgår ifrån 2024 års utgåva av Svenska Kraftnäts nationella rutiner.

Larmning och varning enligt larmavtal med SOS Alarm

Dammanläggningar med dammar i dammsäkerhetsklass A och B inom Klarälven omfattas av Svenska kraftnäts larmavtal med SOS Alarm. För dessa dammanläggningar finns en särskild larm- och varningsrutin. Rutinen används även för dammanläggningar där dammägare har tecknat tilläggsavtal om detta med SOS Alarm.

1. **Dammägaren larmar**: dammägaren ringer till SOS Alarms krisberedskapsavdelning på det gemensamma larmnumret och begär larmning enligt larmplan för Klarälven. Vid behov uppmärksammar dammägaren att varning (VMA) bör aktiveras.
2. **Larmsamtal:** SOS Alarms krisberedskap anordnar ett larmsamtal där dammägare, räddningstjänst och SOS Alarm deltar. Om räddningstjänst begär VMA anordnar SOS Alarms krisberedskaps-avdelning så att även Sveriges Radios sändningsledning deltar i larmsamtalet. Om inte räddningstjänst redan innan larmsamtal har begärt VMA beslutas på larmsamtalet om räddningstjänsten ska begära VMA. Under larmsamtalet beslutas även om tid för larmkonferens som SOS Alarm ska kalla till.
3. **Varningsrutin:** om det begärts eller beslutats om VMA bestäms innehållet i meddelandet utifrån ett frågebatteri. Sveriges Radio läser upp varningsmeddelandet i radion samt lägger ut det som textremsa i TV. SOS Alarms krisberedskapsavdelning skickar

varningsmeddelandet till mobiler i fördefinierat varningsområde. och i vissa fall även till fasta telefoner.

4. **Larmrutin:** SOS Alarms krisberedskapsavdelning larmar larmmottagare som har anmält ett funktionsnummer till SOS Alarm genom att ett förbestämt larmmeddelande angående larmkonferens automatiskt skickas till alla larmmottagare samtidigt. Larmmeddelandet skickas både som ett talat meddelande till fasta och mobila telefoner och som ett skrivet meddelande (SMS, SDS) till mobila telefoner och Rakelmobiler.
5. **Larmkonferens:** SOS Alarms krisberedskapsavdelning anordnar larmkonferens vid tidpunkten som anges i larmmeddelandet. SOS Alarm spelar in larmkonferensen, skapar en händelse i WIS och lägger ut inspelningen där. Agenda för larmkonferens finns i bilaga 2.
6. **Arbete enligt beredskapsplaner/samverkan påbörjas**: efter den initiala larmkonferensen tar Länsstyrelsen över samordningsansvaret för fortsatt samverkan mellan berörda aktörer.

Larmning och varning för övriga dammanläggningar

För övriga dammanläggningar med dammar i dammsäkerhetsklass C utan tilläggsavtal med SOS Alarm samt dammar utan dammsäkerhetsklass (U) gäller följande rutin.

1. **Dammägaren larmar:** dammägaren ringer till SOS Alarm på 112 och begär larmning för berörd damm.
2. **SOS Alarm larmar larmmottagare:** larmmottagare utgörs av räddningstjänst, polis och ambulans (vid behov) samt eventuella övriga larmmottagare som innehar ett larmavtal där dammhaveri ingår. Därutöver kan länsstyrelsen m.fl. samhällsaktörer larmas vid behov.
3. **Vid behov begärs varning till allmänheten:** vid behov begär räddningstjänsten VMA efter samråd med dammägaren och SOS Alarm. Varningsmeddelandets innehåll bestäms utifrån ett frågebatteri.
4. **På begäran initierar SOS Alarm varning till allmänheten**: SOS Alarm kontaktar Sveriges Radios Sändningsledning. Sveriges Radio läser upp varningsmeddelandet i radion och lägger ut det som textremsa i TV. SOS Alarm skickar varningsmeddelandet till mobiler i bestämt varningsområde och i vissa fall även fasta telefoner
5. **Vid behov hålls en samverkanskonferens**: vid behov kallar länsstyrelsen till samverkanskonferens.

Varning till allmänheten

Varning till allmänheten kan ske snabbt i form av viktigt meddelande till allmänheten (VMA). Detta sker genom att:

1. En myndighet eller behörig anläggning med farlig verksamhet kontaktar vid dammhaveri SOS alarm och begär VMA. Vid allvarliga problem med damm kan beslut om VMA kunna vänta till den kommande larmkonferensen.
2. SOS alarm vidarebefordrar begäran om VMA till sändningsledningen på Sveriges Radio. Sveriges Radio formulerar meddelandet tillsammans med den som begär utskicket.
3. Sändningsledningen distribuerar meddelandet i Sveriges Radios kanaler samt till medverkande i TV-företag. Utskick av VMA som SMS inom berört område sköter SOS alarm. VMA läggs även på en server hos Sveriges Radio för automatisk förmedling till hemsidor och applikationer.

Ett VMA sänds alltid i radio och tv samt upprepas efter 5-10 minuter. Efter att ett VMA har sänts ut kan allmänheten söka vidare för mer information på Krisinformation.se, ringa informationsnumret 113 13 eller gå in på kommunens webbplats. Meddelandena i radio och tv föregås med utomhussignalen ”Viktigt meddelande” som kan sändas i vid fasta anläggningar i ett antal tätorter längs Klarälven.

Varningsområden

För att möjliggöra en snabb och effektiv första varning av allmänheten vid dammhaveri och överhängande fara för dammhaveri har fördefinierade varningsområden upprättats och lagts in i SOS Alarms system för dammanläggningar med dammar i dammsäkerhetsklass A, B och C.

Fördefinierade varningsområden runt en dammanläggning definieras i form av en cirkel runt dammanläggningen. Cirkelns radie är normalt två mil, men radien har i några fall utvidgats av hänsyn till lokala förhållanden, till exempel för att inkludera bostäder belägna nedströms dammen, men utanför tvåmilsradien.

Om det vid en händelse bedöms lämpligt att skicka ut varningsmeddelanden i något annat område än de fördefinierade områdena kan andra varningsområden definieras i samband med händelsen. Vid till exempel samverkanskonferenser kan andra varningsområden diskuteras och därefter delges till SOS Alarm. Det kan finnas behov av att definiera varningsområden längs en längre älvsträcka som skulle bli översvämmad. Ett sådant varningsområde utgörs lämpligen av det område som skulle kunna översvämmas vid dammhaveriet. För de stora kraftverksälvarna kan det upprättade

beredskapsplaneringsunderlaget för dammhaveri användas som grund för val av varningsområde. För Klarälvens avrinningsområde finns det ett beredskapsplaneringsunderlag från 2013.

Inriktning och samordning

I detta avsnitt beskrivs former för samverkan och grundläggande rutiner för att uppnå gemensam inriktning och samordning.

Samband

I händelse av höga flöden eller dammhaveri ska Länsstyrelsens ordinarie sambandsmedel och kontaktvägar användas. Dessa finns beskrivna i *Regional sambandsplan*[6].

I övrigt sker kommunikationen enligt ordinarie kanaler som RAKEL, mobiltelefon, e-post, WIS och videolänk. Länsstyrelsen kan vid behov även kommunicera via kryptografiska funktioner.

Regional samverkanskonferens

Vid höga flöden eller dammhaveri i Klarälven kan det finnas behov att genomföra en regional samverkanskonferens. Vid behov kallar Länsstyrelsen berörda aktörer exempelvis kommuner, dammägare, kommunala räddningstjänster och regionen. Syftet med en samverkanskonferens är att underlätta informationsdelning, upprätta kontaktvägar och skapa bättre förutsättningar för aktörerna att förbereda och genomföra åtgärder.

Exempel på innehåll vid en samverkanskonferens:

- Informationsdelning, tolka det inträffade, dela lägesbilder
- Ringa in behov av hjälp och lämpliga åtgärder för att minimera skadorna
- Samordning av resurser
- Beslut om inriktning och prioritering av gemensamma resurser
- Samordning av information till allmänhet och media
- Ta fram en samlad lägesbild.

Det finns flera viktiga frågor att hantera vid höga flöden och

[6] Revidering pågår, ny version planeras att färdigställas under 2026.

dammhaveri. Till exempel aktuellt väderläge, prognos för kommande dagar, bedömning av möjliga konsekvenser, identifiering av områden som kan drabbas, behov av förstärkningsresurser och underlag för prioritering av resurser.

Vid behov kan MSB kalla till en nationell samverkanskonferens med berörda aktörer. Där är syftet bland annat att förmedla aktörernas lägesbild och lyfta behov av samverkan.

Samlad lägesbild

Länsstyrelsen tar fram en samlad regional lägesbild. Den innehåller information om vad som hänt, vad som kan inträffa på kort och lång sikt samt vilka åtgärder som är pågående och planerade. Lägesbilden innehåller identifierade behov av samverkan och information om vilka aktörer som behöver involveras. Mer information om samlad lägesbild finns att läsa i *Krisorganisationens struktur och arbetssätt*[7].

Exempel på information som behövs i en samlad lägesbild vid höga flöden och dammhaveri är:

- Antal drabbade
- Antal som förväntas drabbas
- Vattnets utbredning
- Förväntad prognos för vattnets utbredning
- Flödeshastighet
- Samhällsviktig verksamhet som påverkas av händelsen
- Väderprognoser
- Insatsledarens beslut i stort (BIS)
- Genomförda och planerade åtgärder
- Tillgängliga resurser (lokalt, regionalt och nationellt), förmågor och resursbehov
- Gemensamma budskap.

[7] Krisorganisationens struktur och arbetssätt, Länsstyrelsen Värmland, 2025.

Åtgärder

I det här kapitlet presenteras åtgärder som kan bli aktuella vid höga flöden eller dammhaveri.

Utrymning

Med utrymning menas åtgärder som syftar till att underlätta för personer att ta sig från det förväntade drabbade området innan vattnet från ett dammhaveri har kommit fram eller innan höga vattenstånd uppstår.

Vid höga flöden eller ett dammhaveri där det förväntas medföra farliga vattennivåer bör boende och övriga som vistas i det utsatta området utrymmas. Boenden utanför det utsatta området bör också utrymmas om framkomligheten till bostaden begränsas kraftigt.

Vid ett dammhaveri kan vattennivåer uppströms bli så låga att skred kan inträffa, vilket också bör beaktas vid beslut om utrymning.

Insatsledaren fattar beslut om utrymning. Åtgärderna bör genomföras av polisen och kommunen i samverkan med andra aktörer. Var uppsamlingsplatser, dit utrymmande personer hänvisas, ska placeras bör planeras i förväg.

Avspärrning

Med avspärrning menas åtgärder som begränsar allmänhetens tillträde till det drabbade området eller det förväntade drabbade området. Avspärrning sker för att motverka att fler drabbas.

Avspärrning i samband med olycka kan beslutas med stöd av LSO. Om det finns behov av avspärrning i större skala kan länsstyrelsen med stöd i 3 kap. 11 § ordningslagen (1993:1617) besluta att ett område ska beläggas med tillträdesförbud.

Undsättning

Med undsättning menas åtgärder för att hjälpa personer som är fast i ett område som översvämmats, som själva inte kan lämna det drabbade området men som är på en i övrigt säker plats. Det kan vara en högt belägen plats, som ett högt våningsplan eller ett byggnadstak.

Åtgärden bör genomföras av räddningstjänsten. Undsättning sker först efter det akuta skedet.

Livräddning

Med livräddning menas åtgärder som syftar till att rädda personer som är utsatta för livsfara. Det kan vara personer som har svepts med i det hastiga vattenflödet eller liknande.

Åtgärden bör genomföras av räddningstjänsten som har resurser i form av räddningsbåtar.

Invallning

Med invallning menas åtgärder för att skapa barriärer mellan älven och den omkringliggande bebyggelsen.

Åtgärden bör utföras av fastighetsägare, dock utan att denne utsätter sig för fara.

Nationella förstärkningsresurser vid översvämning tillhandahålls av MSB.

Information till allmänheten

Information till allmänheten bör ges både som förhandsinformation, vid en händelse som riskerar att eskalera samt under händelsens skede. Nedan beskrivs de informationsvägar som bör användas och vilken information som bör ges i samband med höga flöden eller dammhaveri.

Förhandsinformation

Kommuner och Länsstyrelsen bör på sina webbplatser ha grundläggande information om risker som uppstår vid dammhaverier och översvämningar tillsammans med information om aktuell beredskapsplanering. Några exempel på sådan information kan vara:

- vilka områden som riskerar att översvämmas till följd av höga flöden eller dammhaveri
- vart personer som befinner sig i riskområden ska bege sig om höga flöden eller dammhaveri skulle inträffa
- information om planeringen och beredskapen för höga flöden eller allvarliga problem och dammhaveri
- svar på vanliga frågor och var mer information finns.

Information vid akut situation

Vid en akut situation är det prioriterat att ge synlig, saklig, snabb och tillgänglig information till allmänheten. För att kriskommunikation ska fungera är det viktigt att kommunikatörer involveras tidigt.

Varje organisation ansvarar för sin egen information, men hjälps åt att samordna och sända gemensamma budskap och/eller budskap som kompletterar varandra.

Omvärldsbevakning genomförs för att få veta hur samhällsstörningen uppfattas av media och allmänhet.

Målet är att ge allmänheten information om riskerna och stöd för att kunna agera samt att media får svar på sina frågor.

Exempel på information vid en akut situation:

- vilka områden som kan komma att översvämmas och vilka områden som för närvarande är översvämmade
- vilka vägar som ska användas eller vilka vägar som är farbar

- vad berörda personer ska göra
- om utrymning beslutats och var uppsamlingsplatserna finns
- vart allmänheten kan vända sig för mer information.

Regionala samverkanskonferenser om kommunikationsfrågor kan hållas med berörda aktörers kommunikatörer eller kommunikationsansvariga. På agendan finns vanligtvis pågående informationsinsatser, kommande informationsbehov och samordningsbehov, samordnade budskap och eventuella talespersoner.

Länsstyrelsens Informationskanaler vid höga flöden och dammhaveri

Länsstyrelsens webbplats

På Länsstyrelsens ordinarie webbplats lansstyrelsen.se kommer det upprättas en webbsida med information om höga flöden eller allvarliga problem med damm och dammhaveriet. Sidan uppdateras löpande med information, så fort den bekräftats. På startsidan kommer det även finnas en banner högst upp med en varning.

Krisstartsida

Vid särskilt allvarliga händelser används en krisstartsida som ersätter den ordinarie startsidan på lansstyrelsen.se. Krisstartsida ska alltid användas i kombination med ett krismeddelande i sidhuvudet (banner) så att besökaren får information om händelsen oavsett varifrån användaren kommer in på webbplatsen.

Det finns en teknisk koppling mellan lansstyrelsen.se och Sveriges Radio – när ett VMA utfärdas publiceras automatiskt en krisbanner på berörda läns webbplatser.

Bedömning och beslut om att publicera en banner med krismeddelande eller att gå över till krisstartsidan görs i samverkan med TiB, stabschef eller beslutande myndighetschef.

Sociala medier

Länsstyrelsen har en Facebook-sida och en Instagram-profil som används för att löpande publicera information om pågående händelser. På Facebook läggs länkar ut till Länsstyrelsens webbplats och de viktiga meddelanden till allmänheten, VMA, som sänds. Instagram kommer att användas för generella meddelanden, med uppmaning att gå in på Länsstyrelsens webbplats.

Finns det inte tillräckligt med resurser för att hantera den mängd frågor

som kommer in via sociala medier är det viktigt att de tas om hand någon annanstans, till exempel en gemensam epostbrevlåda.

Information till media

Länsstyrelsen har ett samordnande ansvar för att informera allmänheten om höga flöden eller allvarliga problem och dammhaveriet. Det är viktigt att i ett tidigt skede bemöta ansvarsfrågan. Därför är det angeläget att en talesperson för myndigheten, så som landshövdingen, en chef eller annan sakkunnig, tidigt svarar på mediernas frågor.

Under pågående situation ska Länsstyrelsen bjuda in till regelbundna presskonferenser och löpande publicera pressmeddelande med nyheter och sammanfattningar av situationen.

Särskild information till grupper med specifika behov

Under en händelse är det Länsstyrelsens ansvar att kommunicera till alla grupper och ta hänsyn till mänskliga rättigheter, barnrätt, jämställdhet och funktionsrätt. Utöver kommunikation i de allmänna, breda kanalerna behövs ett arbete för att nå specifika grupper. I det förberedande arbetet är det viktigt att identifiera vilka särskilda grupper och vilka språk som eventuellt behöver kompletteras till de redan kända.

Grupper som kan vara svåra att nå via de vanliga kanalerna består bland annat av personer som:

- har annat modersmål än svenska
- saknar tillit till samhällets institutioner
- har funktionsnedsättning
- är äldre
- lever i digitalt utanförskap
- vistas i Sverige utan tillstånd.

Dessa grupper är stora och inte homogena. Kommunikationen till dem bör förberedas i den mån som går, men kräver också flexibilitet.

All information som publiceras i samband med höga flöden eller allvarliga problem och dammhaveri ska vara skriven på ett vårdat, enkelt och begripligt sätt.

För personer med nedsatt hörselförmåga finns skriftlig information på Länsstyrelsens hemsida. För dem som har behov av syntolkning går informationen ut via radio och tv. Det finns även möjlighet att få informationen uppläst på Länsstyrelsens webbplats.

Information på andra språk

Det är upp till varje aktör att avgöra vilken information som ska översättas från svenska, till andra språk beroende på förutsättningarna i länet.

År 2023 utgjorde andelen utrikesfödda 15 procent av Värmlands befolkning, eller 21 866 personer. Samma siffra för riket är 21 procent. De största utrikesfödda grupperna är personer från Norge (5 558), Syrien (4 727) och Irak (2 325), följt av Finland (1 834), Tyskland (2 028), Afghanistan (1 701) och Nederländerna (1 670). Av dessa grupper är det endast utrikesfödda från Tyskland och Nederländerna som ökar, de andra har minskat i antal sedan 2018.

Samverkan inom kriskommunikation

Länsstyrelsens organisation för kriskommunikation har tillgång till flera nätverk som kommer att användas för att kommunicera med länets invånare och besökare. Dessa är:

- Erfarenhetsgruppen för kriskommunikatörer (nationellt)
- Kriskommunikatörsnätverket i Värmland (regionalt)
- Kommunikationschefsnätverket (nationellt).

Bilaga 1 – Utbredningskarta

Figur 1: Kartan visar hur mycket vattnet breder ut sig i Klarälvens avrinningsområde vid ett dammhaveri i kombination med beräknat högsta flöde. Beräknat högsta flöde är en situation där alla naturliga faktorer som bidrar till ett högt flöde samverkar. Till exempel vid snösmältning, nederbörd och vattenmättad mark (grovt uppskattat ett flöde som uppstår var 10 000:e år). Kartan är en sammanslagning av alla potentiella scenarier och visar vilka områden som skulle kunna översvämmas. Översvämningens omfattning vid ett dammhaveri beror på vilken damm det gäller, den aktuella flödessituationen i älven samt fyllnadsgraden av vattenmagasinet.

Bilaga 2 – Agenda larmkonferens

Agenda för larmkonferens om händelse XXX[8]

1. SOS Alarm startar upp konferensen och gör ett upprop

- **SOS Alarm** informerar om att telefonerna är satta på tyst läge samt vad man ska göra för att ändra läge (använd antingen *6 eller ”vanliga knappen” för att växla mellan tal-läge och tyst läge).
- **SOS Alarm** repeterar larmmeddelandet
- **SOS Alarm** ropar upp Länsstyrelsen i xx län, ansvarig räddningstjänst för xx kommun och ansvarig dammägare (utifrån dammens geografiska läge).

2. SOS Alarm ger ordet till dammägaren

SOS Alarm säger att dammägaren ska informera om var dammen ligger, vad som inträffat och åtgärder som vidtagits eller planeras.

Dammägaren informerar om

- var dammen ligger
- vad som inträffat
- åtgärder som vidtagits eller planeras (till exempel varningsbehov, förstärkningar, vattenreglering, samverkansbehov).

3. SOS Alarm ger ordet till räddningstjänsten

SOS Alarm säger att räddningstjänsten ska informera om åtgärder som vidtagits eller planeras.

Räddningstjänsten informerar om åtgärder som vidtagits eller planeras. (till exempel VMA, information, utrymning, samverkan).

---

8 Svenska kraftnät, Larmning och varning vid dammhaveri, Nationella rutiner – utgåva 2024

4. SOS Alarm ger ordet till Länsstyrelsen

SOS Alarm säger att Länsstyrelsen ska informera om åtgärder som vidtagits eller planeras.

Länsstyrelsen informerar om åtgärder som vidtagits eller planeras (till exempel information, samverkan, samverkanskonferens).

5. SOS Alarm erbjuder alla ordet

SOS Alarm möjliggör för övriga aktörer att kortfattat framföra något.

6. SOS Alarm avslutar larmkonferensen

SOS Alarm repeterar tid för nästa samverkanskonferens om sådan beslutats under punkt 4 och avslutar med att säga att larmkonferensen spelats in och finns i WIS under händelse XXX.

Länsstyrelsen
Värmland